

‘Bij edelmetaal draait alles om

Schöne Edelmetaal heeft een topjaar achter de rug. Het – voor zover bekend – oudste goudbedrijf ter wereld, gevestigd in Amsterdam-Noord, profiteert fors van de crisis. ‘Hoe groter de ellende, des te hoger de goudprijzen.’

HENK SCHUTTEN

Blinde paniek, zo valt de stemming in mei en juni vorig jaar het best te omschrijven, vertelt directeur Kees Appel van Schöne Edelmetaal. “Mensen wilden massaal hun aandelen en obligaties omzetten in goud. De vraag naar goud was zo groot dat we op een gegeven moment maar naar een tweeploegendienst zijn overgeschakeld. Maar zelfs met een drie- of vierploegendienst hadden we het niet kunnen bijbenen. Handelaren vroegen ons zo veel mogelijk te leveren, zij raakten het toch wel kwijt.”

Op de edelmetaalbeurs in München moesten de handelaren nee verkopen aan de klanten die in lange rijen stonden te wachten. “De nood was zo hoog dat sommigen zakken korrels goud gingen kopen, terwijl het goudgehalte daarvan veel moeilijker vast te stellen is.”

Weinig bedrijven hebben zo geprofiteerd van de kredietcrisis als het in 1739 opgerichte Schöne Edelmetaal, het op één na oudste goudbedrijf ter wereld. Cijfers maakt Schöne, oorspronkelijk een familiebedrijf, niet bekend – maar Appel maakt er geen geheim van dat het bedrijf een ‘fantastisch’ jaar heeft gehad. “Onze winst is verdubbeld. En ook 2009 belooft een topjaar te worden.”

Want op de edelmetaalmarkt is de rust nog lang niet teruggekeerd. De goudprijs nadert deze week de magische 1000 dollar per troy ounce en ook de prijs van zilver is alleen al dit jaar met 41 procent gestegen. “Het vertrouwen in de banken is misschien een klein beetje teruggekeerd,” zegt Appel, “maar de vraag naar goud blijft onveranderd hoog. We hebben klanten die al hun geld in goud hebben omgezet, omdat ze ervan overtuigd zijn dat goud het nieuwe wettige betaalmiddel gaat worden. Sommige juweliers verkopen hun complete voorraden vanwege de hoge goud- en zilverprijzen.”

In de geschiedenis van het 270 jaar oude Amsterdamse bedrijf is die gekte slechts één keer eerder voorgekomen. Toen de Sovjet-Unie eind 1979 Afghanistan was binnengevallen en Iran de Amerikaanse ambassade had bezet, schoten de goud- en zilverprijzen eveneens omhoog.

Amsterdam speelde toen nog een rol van betekenis op de internationale markt voor edelmetaal. In het centrum van de stad bevonden zich nog diverse handelsbanken die zich bezighielden met de handel in goud en zilver.

Alle transacties in edelmetaal op de optiebeurs, die toen net was op-

Het smelten van goudbaren bij Schöne Edelmetaal. ‘Wie met een staaf goud van ons naar een bank gaat, krijgt meteen zijn geld,

gericht, werden bij Schöne afgedekt. Maar ook particulieren wisten de weg naar Schöne te vinden. “Voor onze vestiging aan het Rokin stonden de mensen in rijen voor de deur met hun sieraden, bestek en antiek,” herinnert Schöne-handelaar Sytze Riedstra zich nog goed: “De waarde van edelmetaal lag twee tot driemaal zo hoog als de antiquarische waarde.”

De tranen sprongen de Schönewerknemers soms in de ogen, als ze zagen wat in de smeltoven terecht kwam. Appel: “De mooiste stukken zaten er soms bij, van oude munten tot complete gouden serviezen.”

Tot aan de stijging van de goud- en zilverprijzen een abrupt einde kwam. De schatrijke Texaanse gebroeders Hunt, die bijna de helft van de beschikbare wereldvoorraad zilver hadden opgekocht en zo de prijs tot ongekende hoogte hadden opgevoerd, konden niet meer aan hun verplichtingen voldoen. De zilverprijs klapte in elkaar, de goudkoers volgde snel. Riedstra: “Daarna ebde de belangstelling voor edelmetaal weer weg. Tot vorig jaar dus.”

Dat de goud- en zilverprijzen ook na deze huidige hectische periode weer zullen dalen, staat vast. Maar een duikeling als in de jaren tachtig acht Riedstra zeer onwaarschijnlijk. “Veel beleggers zien goud nog steeds als een veilige haven en dat gaat voorlopig niet veranderen. Hoe groter de ellende, des te hoger de goudprijs. Schommelingen zullen zich altijd blijven voordoen, maar goud zal nooit helemaal zijn waarde

verliezen, zoals met aandelen wel het geval is.”

Niet alle vormen van edelmetaal – Schöne handelt ook in platina, palladium, rhodium, iridium en ruthenium – zijn momenteel in trek. Platina bijvoorbeeld, is de afgelopen tijd bijna de helft minder waard geworden. “Dat heeft vooral te maken met de verminderde vraag naar auto’s,” legt Riedstra uit, “platina wordt vooral veel gebruikt bij de productie van katalysatoren.”

Schöne houdt zich van oudsher vooral bezig met het innemen van sloopgoud, dat vervolgens omgewerkt wordt tot fijnoud. Of Schöne echte het oudste goudbedrijf ter wereld is, staat volgens Riedstra niet helemaal vast. “Volgens archieven van de London Bullion Market Association, de internationale federatie van edelmetaalbedrijven, moet er een Japans bedrijf zijn geweest dat nog eerder actief was in de goudhandel. Maar hoe dat bedrijf heet en of het nog steeds bestaat, kan niemand ons zeggen.”

Het bedrijf werd 270 jaar geleden opgericht door Gerrit Schöne, een Joodse immigrant uit het Duitse Diepholz, die op zijn zestiende be-

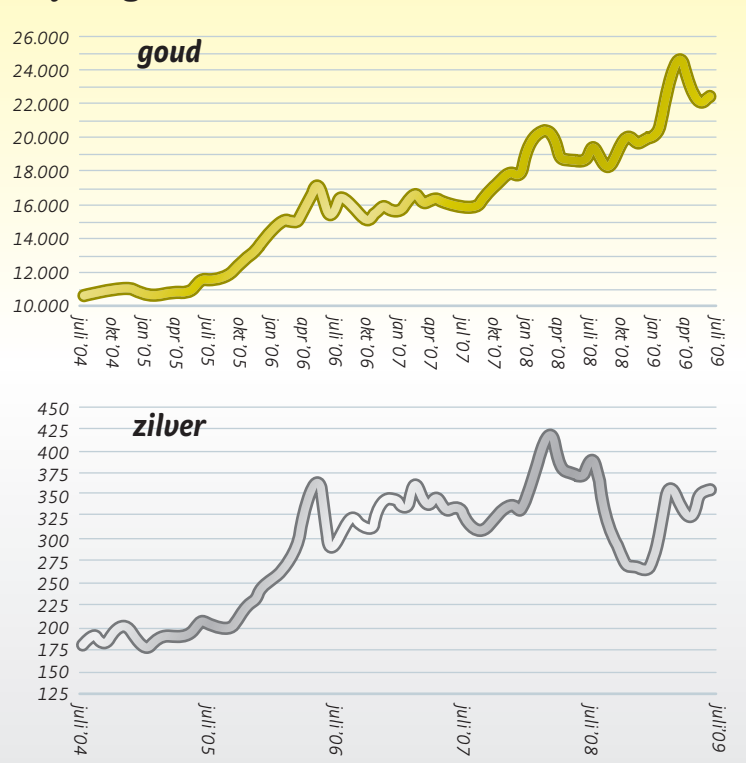
sloot zijn geluk in Amsterdam te beproeven. “Hij ging met een weegschaaltje langs de deuren om goud te kopen en te verkopen,” vertelt directeur Appel, “tot hij in 1939 werd aangesteld als essayeur van de Amsterdamse Wisselbank, de voorloper van De Nederlandsche Bank. Met zijn laboratorium bepaalde hij het goud- en zilvergehalte voor de bank. En dat werk doen we nog steeds. Elk jaar bezoeken we de goudkluisen van De Nederlandsche Bank om te controleren of de gewichten nog kloppen.”

Aanvankelijk was het bedrijf gevestigd aan de Kalverstraat, om aan het eind van de negentiende eeuw te verhuizen naar het Rokin, waar het pand was voorzien van een indrukwekkende smeltinstallatie. Vanwege aangescherpte milieueisen vertrok het bedrijf in 1922 naar een voormalige fietsenfabriek in Noord.

Tot het begin van de vorige eeuw concentreerden de activiteiten zich vooral op de juweliersindustrie, maar daarna ging Schöne zich meer toeleggen op de productie van muntplaatjes oftewel rondellen. Appel: “Na het vermunten bij onze klanten gaan de munten de hele wereld over. De zilveren euro’s komen bij ons vandaan, net als de laatste gouden gulden en allerlei soorten herdenkingsmunten.”

De laatste nazaat van oprichter Gerrit Schöne vertrok in 1987 bij het bedrijf. Schöne kwam toen eerst in Duitse en vervolgens in Amerikaanse handen. Omdat de rendementen de Amerikaanse beleggers niet kon-

Prijzen goud en zilver prijs in € per kilo

‘Veel beleggers zien goud nog steeds als een veilige haven’

vertrouwen'

waar ook ter wereld.'

FOTO MARC DRIESSEN

'Goud met ons stempel is zonder analyse verhandelbaar'

den bekoren, werd het in 2004 – tot opluchting van het Amsterdamse personeel – overgenomen door Umicore, een internationaal opererend edelmetaalconcern met wereldwijd 15.000 werknemers.

Handelen voor eigen rekening doet Schöne al lang niet meer. In de bescheiden dealingroom worden alleen transacties in opdracht van vermogende particulieren en bedrijven verricht. "We zijn een productiebedrijf, speculeren doen we niet," zegt Appel.

Het kantoor aan het Rokin, waar zo'n 25 mensen werkten, werd enkele jaren geleden gesloten. Appel: "Met de aanleg van de Noord-Zuidlijn werd het pand steeds moeilijker bereikbaar. Maar goud of zilver kan iedereen nog steeds bij ons kwijt. Alleen moet daar nu eerst een afspraak voor gemaakt worden."

De afgelopen 270 jaar heeft Schöne een grote internationale reputatie opgebouwd. Het is het enige edelmetaalbedrijf in Nederland dat over een zogenoemde Good Delivery Status beschikt. Appel: "Onze baren zijn zonder nadere analyse verhandelbaar. Wie met een staaf goud met ons stempel naar een

bank gaat, waar ook ter wereld, krijgt meteen zijn geld."

De publiciteit heeft het bedrijf nooit gezocht. In een recente inventarisatie van oudste Amsterdamse bedrijven kwam de naam van Schöne niet voor, constateerde Appel onlangs tot zijn verbazing, maar echt rouwig is hij daar niet om. "Wij hoeven niet aan de weg te timmeren, onze klanten weten ons toch wel te vinden. In de wereld van het edelmetaal zijn wij een begrip. Bovendien willen we mensen niet op het verkeerde idee brengen."

Want de goudhandel trekt ook ongewenste klanten aan. Riedstra: "In het verleden is al gebleken dat inkomsten uit btw-fraude via de Nederlandse goudhandel naar Italië werd vervoerd. Regelmatig worden wij als getuige-deskundige gehoord in opsporingsonderzoeken. Als we hier iets vreemd tegenkomen, zijn we verplicht dat te melden."

Ook op het gebied van beveiliging neemt Schöne het zekere voor het onzekere. Een halve eeuw geleden, toen De Nederlandsche Bank nog gevestigd was aan de Oude Turfmarkt, werden goudbaren nog in een handkar vanaf het Rokin vervoerd. Eén keer bleek een staaf te ontbreken. Riedstra: "Die was van de kar gevallen en lag gewoon nog tegen een stoepwand op straat."

Tegenwoordig is zo iets ondenkbaar. Bezoekers die een rondleiding willen, moet Appel teleurstellen. "Niet dat we iets te verbergen hebben. Maar in de wereld van het edelmetaal draait alles om vertrouwen."

De oude smelterij van Schöne, tot 1922 gevestigd op het Rokin.

FOTO MARC DRIESSEN

Essayeur van realen, dukatons, cruzeiro's

Wat Gerrit Schöne op zestienjarige leeftijd in de jaren twintig van de achttiende eeuw uit het Duitse Diepholz naar Amsterdam drijft, is onbekend.

Armoede, religieuze vervolging, oorlogsdreiging of verhalen over uitstekende economische vooruitzichten in de hoofdstad? Vast staat dat Schöne, oudste zoon in een niet onbemiddeld Joods gezin, zijn bestaan weer vanaf de bodem moet opbouwen.

Zijn kansen verbeteren aanzienlijk als hij in het najaar van 1728 met Alida de Waart trouwt. Haar vader, een bakker aan de Keizersgracht, is een zogenoemde poorter, een burger met stadsrechten, waardoor een functie in dienst van de stad ook binnen het bereik van de nieuwe schoonzoon komt te liggen.

Het echtpaar betreft een woning aan Jonge Roelensteeg, vlakbij de Dam. Hun huisbaas daar is Nicolaas Hartogh, die als essayeur voor de Wisselbank – waar handelaren hun geldzaken regelen – het goud- en zilveragehalte van munten controleert. Aangenomen wordt dat Schöne het essayeursvak van hem heeft geleerd.

De handel in edelmetaal is in die tijd van levensbelang voor het voortbestaan van Amsterdam als handelsstad. De aanvoer van geld en goederen valt samen met de uitvoer van goud en zilver – en omgekeerd.

Dankzij het vertrouwen dat de Wisselbank wereldwijd geniet, is de de koers ten opzichte van de Amsterdamse bankgulden lange tijd bepalend voor de verhoudingen op de internationale valutamarkt. Aan de essayeur de taak om geld van slechte kwaliteit, van een te laag gewicht of met een te gering goud- of zilveragehalte – uit de roulatie te nemen.

Op 21 januari 1739 krijgt ook Gerrit Schöne een vaste aanstelling als essayeur bij de Wisselbank. Zijn baan gaat aanzienlijk verder dat het onderzoeken van de dukatons, mexicanen, cruzeiro's en realen waarmee Oost- en Westindiëvaarders in Amsterdam terugkeren. Hij onderhoudt ook de contacten met de muntmeesters in Utrecht, Hoorn en Dordrecht en heeft verder de taak alle onre-

gelmatigheden op de geld- en metaalmarkt te melden.

Schöne betreft een pand zich in de Kalverstraat, bij de Gapersteeg, waar zijn bedrijf anderhalve eeuw gevestigd zal blijven. De zaken gaan zo goed dat hij ook zijn twaalf jaar jongere broer Johan Bernard uit Diepholz laat overkomen. In 1761, op 52-jarige leeftijd, draagt Gerrit – die altijd kinderloos is gebleven – zijn functie in de Wisselbank over aan zijn broer. Vijf jaar later overlijdt hij.

In totaal zeven generaties zullen daarna bij het bedrijf betrokken blijven. In 1788 wordt het bedrijf uitgebreid met een perceel in de Sloterdijksteeg, achter de vestiging in de Kalverstraat met een ingang aan de Sint Luciëburgwal, zodat de schepen die voor de aan- en afvoer van goud en zilver zorgen, bijna voor de deur van het bedrijf kunnen aanleggen.

Aan het begin van de volgende eeuw dreigt de handel in edelmetalen stil te komen liggen. Nederland wordt ingelijfd bij het Franse koninkrijk en alle handel met Engeland is uit den boze. Als de Wisselbank bovendien in 1820 wordt opgeheven, moet de familie Schöne het woonhuis aan de Keizersgracht verlaten om boven het verbouwde bedrijfspand in de Kalverstraat zijn intrek te nemen.

Pas tegen de eeuwwisseling beginnen de zaken weer aan te trekken. Vanwege de toenemende industriële bedrijvigheid wordt het pand in de Kalverstraat ingeruild voor een veel grotere bedrijfsruimte op het Rokin. Aan het begin van de volgende eeuw worden verschillende agentschappen in het buitenland opgericht en handelscontacten met Oost-Europa en Nederlands-Indië gelegd. In 1922 verhuist Schöne naar een oude fietsenfabriek in Amsterdam-Noord, waar het tot op de dag van vandaag gevestigd is. Het bedrijf is dan al voor een belangrijk deel in buitenlandse handen. In 1987 trekt Onno Schöne, de laatste nazoot van oprichter Gerrit Schöne, zich terug. Maar tijdens het 250-jarig jubileum, dat twee jaar later wordt gevierd, is Schöne Edelmetaal nog steeds een van de belangrijkste essayeursbedrijven in de wereld, met een omzet van 141 miljoen.